

ВПЛИВ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ НА ФІНАНСОВУ СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

IMPACT OF THE MONETARY POLICY ON THE FINANCIAL STABILITY OF THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE

Пономарьова О.Б.

старший викладач кафедри державних, місцевих
та корпоративних фінансів,
Університет митної справи та фінансів

Меліхова Є.Д., Юдіна К.В.

студентки,
Університет митної справи та фінансів

Ponomarova Olena

Senior Lecturer at the Department of State,
Local and Corporate Finance,
University of Customs and Finance

Melikhova Elyzaveta, Yudina Yekaterina

Students,
University of Customs and Finance

З'ясовано взаємодію грошово-кредитної політики та фінансової стійкості банківської системи країни. Виділено основні інструменти грошово-кредитної політики, які використовуються Національним банком України для управління фінансовою стійкістю банківської системи країни. Важливими завданнями для підтримки фінансової стійкості банківської системи України є приріст рівня капіталізації невеликих банків, виведення неплатоспроможних банків із ринку, зниження рівня кредитного боргу та повернення довіри користувачів до банків, щоб збалансувати їхню ліквідність. Відзначено, що в сучасних умовах базовою метою грошово-кредитної політики України є забезпечення цінової стабільності шляхом дотримання кількісних цілей щодо інфляції, а основним інструментом її реалізації виступає зміна ключової процентної ставки грошово-кредитної політики, адже саме вона чинить найбільш суттєвий вплив на стан грошово-кредитного ринку та аналіз статистичних даних щодо динаміки облікової ставки НБУ.

Ключові слова: фінансова непорушність банківської системи, грошово-кредитна політика, системні фінансові ризики, облікова ставка, ставка рефінансування.

Выяснено взаимодействие денежно-кредитной политики и финансовой устойчивости банковской системы страны. Выделены основные инструменты денежно-кредитной политики, используемые Национальным банком Украины для управления финансовой устойчивостью банковской системы страны. Важными заданиями для поддержания финансовой устойчивости банковской системы Украины является прирост уровня капитализации небольших банков, вывод неплатежеспособных банков с рынка, снижение уровня кредитного долга и возврат доверия пользователей к банкам, чтобы сбалансировать их ликвидность. Отмечено, что в современных условиях базовой целью денежно-кредитной политики Украины является обеспечение ценовой стабильности путем соблюдения количественных целей по инфляции, а основным инструментом реализации выступает изменение ключевой процентной ставки денежно-кредитной политики, ведь именно она оказывает наиболее существенное влияние на состояние денежно-кредитного рынка. Проведен анализ статистических данных о динамике учетной ставки НБУ.

Ключевые слова: финансовая незыблемость банковской системы, денежно-кредитная политика, системные финансовые риски, учетная ставка, ставка рефинансирования.

The interaction of monetary policy and financial stability of the banking system of the country is determined; The main monetary and monetary policy instruments used by the National Bank of Ukraine to manage the financial stability of the Ukrainian banking system are highlighted. An important task for maintaining the financial stability of the Ukrainian banking system is the increase in the level of capitalization of small banks, the withdrawal of insolvent banks from the market, the reduction of the level of credit debt and the return of consumer confidence to banks in order to balance their liquidity. A stable banking system is not only a quantitative assessment of the basic parameters of the activity of commercial banks but also a characteristic from the side of the subjects – clients, partners. A reliable bank is a bank that has an adequate level of trust in itself, a strong relationship with other entities, and ensures the realization of clients' interests. Reliability also depends on the stability, and it can be reliable only a solid, stable bank, which develops stably. Reliable bank is a necessary condition for providing a reputable commercial bank. The tension in the financial market, the primary efforts of the subjects of monetary policy, is directed at supporting the liquidity of banks to ensure that they timely fulfill all their obligations to customers. What provides the timely conduct of settlements in the economy and helps to maintain confidence in the banking system and create conditions for further return by depositors of funds to bank accounts. It can be noted that a stable banking system is a system in which banks can withstand a high limit of unpredictable losses. After that, the banks will leave the state of effective functioning. Sustainable development implies that the bank can, after some time, provide a reduction in the loss data, a certain speed of overcoming them and creates opportunities for achieving and increasing the level of stability. That is, sustainability is the primary, internal characteristic, due to which banks are viable, stable development, despite the impact of external and internal factors. It is noted that in today's conditions, the main objective of monetary and credit policy of Ukraine is to ensure price stability by observing quantitative targets for inflation, and the main instrument of its implementation is the change in the key interest rate of monetary policy, since it has the most significant impact on the state of money and credit, credit market. The analysis of statistical data on the dynamics of the discount rate of the NBU was carried out.

Key words: financial immutability of the banking system, monetary policy, systemic financial risks, discount rate, refinancing rate.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Надання тривалого розвитку та фінансової стійкості банківського сектору країни визначене результативністю та плановістю дій із боку Національного банку України, грошово-кредитної політики, а також систематичністю та раціональністю використання тих чи інших інструментів грошово-кредитного регулювання. Велику роль у спостереженнях за ефективністю грошово-кредитної політики НБУ як впливу на фінансову стійкість банківської системи зіграли важливість грошово-кредитної політики в економіці держави, специфічність практичного використання інструментів монетарної політики щодо налагодження грошово-кредитного ринку в контексті управління фінансовою стійкістю комерційних банків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Питанням взаємодії грошово-кредитної політики та фінансової непорушності банківських системи України приділили увагу у своїх працях вітчизняні науковці В.Д. Базилевич, Л.В. Кривенко, І.О. Плужніков, Г.І Волощук, О.О. Непочатенко та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є спостереження взаємодії між грошово-кредитною політикою та фінансовою стабільністю банківської системи, здійснення аналізу теперішнього стану інструментів управління фінансовою непорушністю банківської системи України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових

результатів. Узгодженість цілей та дій інструментів із завданнями й механізмами реалізації фінансової і бюджетної політики пов'язані з ефективністю грошово-кредитної політики у забезпеченні стійкості банківської системи. Тактика та стратегія мають бути продумані на високому рівні, щоб не допустити зворотний результат. Вітчизняна грошово-кредитна політика нині має бути адаптованою до сучасних умов та реалій фінансової глобалізації для попередження кризових ситуацій і подолання негативних наслідків із меншими втратами для загально-економічного стану країни.

Ці кризи серед низки причин викликає і несприятлива макроекономічна ситуація країн через недоліки у проведенні бюджетної, фінансової, а також монетарної політики.

Маса грошей та їх регулювання, ставка відсотку, валютний курс, швидкість обороту грошей – це об'єкти грошово-кредитної політики, а головними суб'єктами грошово-кредитної політики в Україні виступають Національний банк, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів, Міністерство фінансів, Міністерство економіки, які визначають основні макроекономічні показники: обсяг ВВП, розмір бюджетного дефіциту, платіжний та торговельний баланси, рівень зайнятості.

Сутність грошово-кредитної політики – це комплекс цілей із метою регулювання грошового обороту, які держава реалізує через вплив НБУ, що розробляє основоположні засади грошово-кредитної політики и здійснює контроль над її реалізацією.

Норма обов'язкових резервів, ставка міжбанківського кредиту, операції НБУ з державними

цінними паперами – це основні регулятори грошово-кредитної політики для здійснення економічної політики держави.

Грошово-кредитна політика з боку її практичної реалізації Національним банком впливає на стабільність банківської системи, яка внаслідок комплексу заходів із грошового обігу і кредиту знаходиться у сфері ризику і повинна бути спрямована на непорушність банківської системи [4].

Таким чином, грошово-кредитна політика виконується через заходи системи управління з використанням прямих і непрямих органів регулювання, взаємопов'язаних із фінансовою непорушністю банківської системи.

Пряме регулювання здійснюється за допомогою адміністративних заходів у вигляді директив Національного банку.

Але переважно в ринковій економіці здійснення грошово-кредитної політики відбувається за допомогою непрямих інструментів. Це зміна норми обов'язкового резервування, облікової ставки, а також операції на відкритому ринку.

Із погляду підкріплення фінансової стійкості банківської системи країни інструментами грошово-кредитної політики важливу роль відіграє офіційно встановлена основа. У багатьох розвинутих країнах режим грошово-кредитної політики націлений на цінову стабільність, тоді як фінансова непорушність займає друге місце [2, с. 143].

Австралія, Нова Зеландія, Швеція та США – країни, центральні банки яких мають на меті стабілізацію фінансової стійкості банківської системи; Канада, країни Єврозони, Японія та Швейцарія – тільки намагаються управляти фінансовою непорушністю банківської системи. Тільки банківська система Великобританії відрізняється від інших країн, тому що фінансова непорушність є явною законодавчо визначеною основною ціллю діяльності Банку Англії [3, с. 49].

Головне завдання грошово-кредитної політики НБУ – підтримка стабільності національної грошової одиниці – гривні. Стабільність фінансової банківської системи здійснюється так, щоб не заважати досягненню головної функції.

Національний банк постійно здійснює нагляд за діяльністю комерційних банків. Для сприяння підвищенню рівня їхньої ліквідності та надійності Національний банк України не раз підвищував вимоги до збільшення статутного фонду комерційних банків.

Стабільна та стійка банківська система має не лише кількісну оцінку основних параметрів діяльності комерційних банків, а також характеристику з боку суб'єктів – клієнтів, партнерів. Надійний банк – банк, який має достатній рівень довіри до себе, міцні взаємини з іншими суб'єктами, що забезпечує реалізацію інтересів клієнтів. Надійність також залежить від стійкості, надійним може бути лише міцний, стійкий банк, який стабільно розвивається. Надійна клієнтура – важлива умова забезпечення надійного комерційного банку.

Напруга на грошово-кредитному ринку основні зусилля суб'єктів грошово-кредитної політики спрямовує на підтримку ліквідності банків із метою забезпечення вчасного виконання ними всіх своїх зобов'язань перед клієнтами, що забезпечує вчасне проведення розрахунків в економіці та сприятиме підтримці довіри до банківської системи і створенню умов для подальшого повернення вкладниками коштів на банківські рахунки.

Можна зазначити, що стійка банківська система – це система, в якій банки здатні витримати високий граничний рівень непередбачуваних утрат, після чого банки залишать стан ефективного функціонування. Сталий розвиток передбачає можливість банку через деякий час забезпечити зниження даних утрат, певну швидкість їх подолання та створює можливості для досягнення й збільшення рівня стійкості. Тобто стійкість є основною внутрішньою характеристикою, завдяки якій банки мають життєздатний, стабільний розвиток, незважаючи на вплив зовнішніх та внутрішніх чинників [5].

Національний банк України врегульовує ставки рефінансування залежно від економічної ситуації в країні. Також одними з головних чинників, що впливають на рівень процентної ставки, є рівень необхідності в отриманні миттєвих кредитних ресурсів, рівень ризику банку в отриманні додаткових коштів та безпосередньо центрального банку в отриманні процентного доходу.

Облікова ставка є ціною, за якою НБУ емітує гроші у процесі первинної безготівкової емісії. Облікову ставку можна вважати офіційною ціною грошей, на яку орієнтуються всі інші суб'єкти грошового ринку. Змінюючи рівень облікової ставки, Національний банк України має змогу впливати на пропозицію грошей.

Варто відзначити, що НБУ використовує цей широкий спектр інструментів, щоб реалізувати грошово-кредитну політику для забезпечення фінансової непорушності банківської системи країни.

За даними НБУ, облікова ставка в Україні за останній період значно коливалася, що можемо простежити з табл. 1.

Якщо проаналізувати облікову ставку НБУ, то можна стверджувати, що в 2017 р. порівняно з 2016 р. облікова ставка знизилася на 8 в. п., із 22% до 14%. Протягом 2017 р. облікова ставка хиталася, та наприкінці 2017 р. значення ОС досягло 14,5%, тобто вона зросла на 2,5 в. п. порівняно з початком року. 2018 р. характеризується збільшенням облікової ставки. Найбільше її значення все ж таки було досягнуто в 2016 р. (22%), що, насамперед, пов'язане з кризовим станом економіки країни та агресивною політикою НБУ щодо виведення неплатоспроможних банків із банківського сектору [7].

Проте з 2016 до 2018 р. облікова ставка знизилася з 22% до 17,5%.

Значення облікової ставки НБУ, 2016–2018 рр.

Період	Облікова ставка (%)	Коливання
з 28.01.2016 по 02.03.2016	22,00	0.00
з 03.03.2016 по 21.04.2016	22,00	0.00
з 22.04.2016 по 26.05.2016	19,00	-3.00
з 27.05.2016 по 23.06.2016	18,00	-1.00
з 24.06.2016 по 28.07.2016	16,50	-1.50
з 29.07.2016 по 15.09.2016	15,50	0.00
з 16.09.2016 по 27.10.2016	15,00	-0.50
з 28.10.2016 по 07.12.2016	14,00	-1.00
з 08.12.2016 по 25.01.2017	14,00	0.00
з 26.01.2017 по 01.03.2017	14,00	0.00
з 02.03.2017 по 02.03.2017	14,00	0.00
з 03.03.2017 по 13.04.2017	14,00	0.00
з 14.04.2017 по 25.05.2017	13,00	-1.00
з 26.05.2017 по 06.07.2017	12,50	-0.50
з 07.07.2017 по 02.08.2017	12,50	0.00
з 03.08.2017 по 13.09.2017	12,50	0.00
з 14.09.2017 по 26.10.2017	12,50	0.00
з 27.10.2017 по 14.12.2017	13,50	1.00
з 15.12.2017 по 25.01.2018	14,50	1.00
з 26.01.2018 по 01.03.2018	16,00	1.50
з 02.03.2018 по 11.04.2018	17,00	1.00
з 12.04.2018 по 23.05.2018	17,00	0.00
з 24.05.2018 по 12.07.2018	17,00	0.00
з 13.07.2018 по 06.09.2018	17,50	0.50

Такий значний ріст облікової ставки НБУ в 2016 р. можна пояснити такими причинами:

– відтоком капіталу з банківської сфери, у т. ч. іноземного;

– запобіганням скупки валюти комерційними банками за різкого падіння національної валюти.

Наочно динаміку зміни облікової ставки зображено на рис. 1.

Національний банк України повинен установити норматив обов'язкового резервування, який встановлюється тільки у спеціалізованих банках. Існує декілька чинників, завдяки яким може встановлюватися диференційований норматив для різних видів зобов'язань. Цими чинниками є строк залучення коштів, вид зобов'язань згідно з валютами та суб'єктами. Облікова ставка та інша процентна ставка за своїми операціями визначаються за таким порядком: кредити овернайт, рефінансування, стабілізаційні кредити, депозити овернайт, ставки залучення тимчасово вільних коштів банків [1, с. 68].

Існує певний порядок визначення та формування норм обов'язкового резерву. Згідно зі станом грошово-кредитного ринку та прогнозом його подальшого розвитку, Правління Національного банку України приймає окремі рішення, що дають змогу вирішити такі питання: звітний період резервування; норматив обов'язкового

резерву; склад зобов'язань банку (об'єкт резервування), згідно з якими встановлюються нормативи обов'язкового резерву; обсяг обов'язкового резерву, що зберігається на кореспондентському рахунку банку в НБУ, на початок кожного року; порядок формування та зберігання коштів обов'язкового резерву на окремому рахунку в Національному банку України.

Відсоткова політика залежить не тільки від зміни облікової ставки і ставки рефінансування центрального банку, а й від упровадження механізму рефінансування центрального банку комерційних банків і регулювання умов кредитування центрального банком комерційних банків.

Відсоткова ставка дуже близька з рефінансуванням комерційних банків. У цьому інструменті НБУ проявляє себе як «кредитор в останній інстанції». Комерційні банки звертаються до НБУ за кредитом, якщо з'являється тимчасовий дефіцит первинних резервів (коштів на кореспондентському рахунку в НБУ).

НБУ надає рефінансування банкам у тому разі, якщо є часові розриви за ліквідністю банку. Наприклад, у разі одночасної дострокової вимоги великою кількістю клієнтів своїх вкладів, які банк не може повністю перекрити за рахунок інших джерел залучення коштів.

В умовах економічного спаду та важкого фінансового стану всіх підприємств різко зрос-

Рис. 1. Динаміка змін облікової ставки, 2016–2018 рр.

тає ризик неповернення кредиту і відсотків за його використання. Відсутність орієнтирів зростання, несприятливий інвестиційний клімат, невизначеність економічної і соціальної перспективи – це ті причини, які перешкоджають комерційним банкам проводити кредитну політику, спрямовану на зростання галузей матеріального виробництва.

Щоб підтримувати платіжний баланс, а також забезпечити фінансову стабільність України, НБУ має золотовалютний резерв. Його НБУ використовує, щоб продавати валюту на фінансових ринках для проведення грошово-кредитної політики.

Здійснення обов'язкового продажу частини надходжень в іноземній валюті та зміни строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів здійснюється для врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України. Емісія власних боргових зобов'язань передбачає емісію НБУ, перш за все облігацій та здійснення певних операцій із ними.

Під час вибору інструментів та заходів реалізації грошово-кредитної політики необхідно розуміти, що результат уведення певних інструментів є двостороннім, не завжди до кінця прогнозованим. Так, з одного боку, за допомогою облікової ставки можна регулювати велику кількість грошей в обігу, щоб утримати інфляційні процеси, а з іншого – рівень облікової ставки має пряму вплив на ліквідність банківської системи, інвестиційний процес, стан виробництва. Варто досить розумно підходити до зміни рівня облікової ставки.

Якщо банк не може поліпшити своє фінансове становище, подолати кризову ситуацію за рахунок внутрішньої мобілізації власних ресурсів, то втручаються органи банківського нагляду

та регулювання, зокрема шляхом переведення банку в режим фінансового оздоровлення.

Проведення діяльності щодо управління фінансовою стійкістю банківської системи та запевнення збільшення її рівня здійснюється завдяки використанню потужного інструментарію грошово-кредитного регулювання, який знаходиться в розпорядженні державних органів України. Цілі та завдання органів державного регулювання впливають на застосування конкретних інструментів у відповідний період часу та залежно від поточних економічних умов. За останній час в Україні здійснюється чимало заходів, які спрямовані на підвищення фінансової стійкості банків, у тому числі за рахунок зміцнення спроможності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб належно виконувати функції щодо виведення неплатоспроможних учасників із ринку банківських послуг та здійснення виплат за гарантованими депозитами, що були розміщені у проблемних банках [6].

Випадки банкрутства банків – результат кризи фінансового стану та кінцевий результат порушення фінансової стійкості. Банкрутство хоча б одного великого банку, якщо не включати низку банкрутств у банківській системі, має, безумовно, негативні соціально-економічні наслідки як для економіки країни, так і для економік країн-партнерів. Жорсткий фінансовий контроль із боку органів банківського регулювання й нагляду та увага з боку суспільства мають бути притаманні фінансовій стійкості та загалом окремому комерційному банку.

Сьогодні умови розвитку банківської системи України, забезпечення її фінансової непорушності не можуть існувати без реалізації центральним банком заходів грошово-кредитної

політики. Вибір типу грошово-кредитної політики та використання певного інструментарію повинні базуватися на дослідженні поточного стану фінансової стійкості банківської системи та відповідати пріоритетним цілям соціально-економічного розвитку держави.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Фінансова стабільність банківської системи України – одна з умов ефективного функціонування економіки країни, оскільки вона сприяє раціональному використанню фінансових ресурсів. Отже, фінансова стійкість є найголовнішою умовою банку, щоб здійснювати свою діяльність. Вона є важливим елементом побудови банківської системи України у цілому. Фінансово стійкий банк – це банк, що прогресивно розвивається та демонструє позитивну динаміку за допустимих ризиків та ефективності, для якого характерним є пропорційне і збалансоване зростання його системоутворюючих компонентів – капіталу, ліквідності, активів, фінансового результату, при цьому випереджаючі темпи зростання капіталу і ліквідності можуть свідчити про зростання потенціалу фінансової стійкості банку.

Зважаючи на це, подальші дослідження повинні визначати особливості та час, який потрібен на реалізацію зазначених завдань, а також обґрунтування щодо використання тих інструментів грошово-кредитного регулювання, які в поточній ситуації дадуть змогу забезпечити високий рівень фінансової стійкості банківської системи України.

Зважаючи на це, подальші дослідження повинні визначати особливості та час, який потрібен на реалізацію зазначених завдань, а також обґрунтування щодо використання тих інструментів грошово-кредитного регулювання, які в поточній ситуації дадуть змогу забезпечити високий рівень фінансової стійкості банківської системи України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Михайлюк Р.П. Монетарна політика центрального банку та її вплив на фінансову стійкість банківської системи країни. *Вісник ТДМУ*. 2014. 68 с.
2. Пасічник І.В., Галушко Ю.П. Роль інструментів грошово-кредитної політики в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи України. *Вісник Університету банківської справи НБУ*. 2014. 143 с.
3. Ткаченко О.К. Грошово-кредитна політика та фінансова стійкість банківської системи України. Київ, 2015. 29 с.
4. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (дата звернення 16.04.2019).
5. Про Раду з фінансової стабільності : Указ Президента України від 24.03.2015 № 170/2015. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/170/2015> (дата звернення: 16.04.2019).
6. Рада вирішила покращити фінансову стійкість українських банків УНІАН : веб-сайт. URL: <http://economics.unian.ua/finance/1026271-rada-virishila-pokraschiti-finansovustiykist-ukrajinskih-bankiv.html> (дата звернення: 16.04.2019).
7. The World Bank Group. URL: <http://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2015/09/15/world-bank> (дата звернення: 16.04.2019).